

Fyrrverandi bankamaður um framferðarhátt hjá bankunum:

-Køva vón og framburð

-Eg sigi ikki, at bankaleiðslurnar við vilja leggja samfelagið lam-ið, men teirra framferðarháttur og teirra krøv til privatfólk og vinnulívið er soleiðis, at øll vón og framburður verða køvd sigur fyrrverandi bankamaður, sum Sosialurin hevur tosað við.

Hetta er triðja samrøðan, sum Sosialurin hevur við ein fyrrverandi bankamann, sum ynskir at vera dulnevndur. Í hinum báðum samrøðunum hava vit tosað um støðuna hjá sethúseigarunum og á sethúsamarknaðinum sum heild. Í dag taka vit upp aðrar spurningar í samfelagnum.

Bankaefirlitlitið

– Vit vita, at høvudsorsøkirnar til kreppuna eru, at vit í áttatiárunum høvdu eina almenna og privata nýtslu, ið ikki svaraði til inntøkurnar, umframt at fiskiskapurin við Føroya minkaði í stórum, men heldur tú, at hetta er einasta orsøkin?

Nei, avgjørt ikki. Eg eri samdur í, at nýtsla okkara var ov stór í áttatiárunum, men tað eru tvey mál, sum hvørt sær hava verið líka skaðlig, sum øll okkara ovurnýtsla falt og sum gera, at kreppan gjørdist so umfatandi.

Tað fyrri málið eru tey krøv, sum tað danska bankaefirlitið setti Sjóvinnubankanum, bæði beint undan 6/10-1992 og tey krøv til avseting í báðum bankunum í 1993. Hesi krøv, sum bankaefirlitið setti, eru sett út frá vanligum donskum fyrirteytingum og hóast vit eru partar av ríkinum, gera heilt onnur viðurskipti seg galdandi her, og tað er rættiliga greitt, at tey neyðugu fyrirvarni, ið skuldu komið okkum tilgøðar, eru kveistrað til viks av bankaefirlitinum, sum jú ikki er annað enn nøkur dansk bankafólk, men hvørs metingum øll mugu boygja seg fyri.

Sum dømi kann nevndast, at danska bankaefirlitið kravdi, at Sjóvinnubankin skuldi seta av móti tær fyrri lánnum til nakrar kommunur. Bankin eigur bert lítlan part av kommunaskuldini og ein kommuna sleppur á ongan hátt av við sína skuld,

tí hon kann ikki fara á heysin. Hesir pengar eru ikki mistir og hetta var tí beinleiðis eitt skeivt krav frá bankaefirlitinum.

Tann seinna orsøkin er, at figgingargrunnurin frá 1992 keypir partabæva-meirlutan í Føroya Banka frá Den Danske Bank. Hendan avgerðin hevur víst seg at vera so ótrúliga skeiv, at um skomm var skapt í teimum, sum tóku undir við keypinum, áttu teir at lagt størvini niður beinanvegin, tá ið Føroya Banka tørvaði nýggjan eginkapital.

Bankarnir áttu at farið

– Var tað rætt at bjarga Sjóvinnubankanum 6. oktober 1992?

– Sum bankamaður helt eg sjálfandi tað var rætt og trúði, at við innspæningini upp á 500 mill. kr. var sloppið, men av tí, sum er hent síðani, er tað fyrri mær eingin ivi yvirhøvdur, at tað hevði verið nógv betur, um Sjóvinnubankin var farin so dyggiliga á heysin 6. okt. 1992, og ongantíð betri um Føroya Banka hevði fylgt honum beinanvegin, tí tá hevði øll vinnulig og privat skuld verið skuldarsanerað bæði skjótt og væl og fyrri ein stóran part fyrri útlendskan pening.

– Fíggingarkonfólk siga, at so hevði alt samfelagið farið á heysin?

– Eg veit væl, at tey siga tað, men eg trúgi tí ikki eina løtu, tí vit er hóast alt enn ein partur av ríkinum og eg dugi ikki at siggja, at vit kunnu fara á heysin uttan

restin av ríkinum eisini ter tað.

Við at bjarga bankunum hava vit syrgt fyrri, at teir eru førir fyrri at gjalda sínum krediturum, sum í stóran mun eru danskir og útlendskir lángevvar.

Hetta varð sum kunnugt gjørt við, at landskassin við innspæning í bankarnar á-tók sær at gjalda skuldina hjá bankunum.

Nú er skaðin tíværri hendir, og vit mugu tí royna at koma sum frægast burturúr.

Avtakið MVG

– Størsti trupulleikin í dag er arbeiðsloysi. Hvat heldur tú kann gerast fyrri at fáa fleiri í arbeiði?

– Fyri at hjálpa heimaídnáðinum er neyðugt beinanvegin at avtaka meirvirðis-gjaldið á føroyskt framleiddum vörum.

Síðani er eisini bráðneyðugt at lætta skatta- og avgjaldstrýstið hjá vanligum fólk eisini, at tey hava nakkað av peningi eftir til nýtslu.

Tann týðningamesti og stórt sæð einasti ídnaðurin bæði nú og langa tíð fram-yvir er fiskivinnan, so tað er her framstigið ella broytingarnar skulu henda, um arbeiðsloysið skal minka av týðningi.

– Eru broytingar við at henda?

– Nei, heldur tvørturímóti, tíværri, tí skipanin við Føroya Fiskavirking er dømd at miseydnast frá byrjan av, tí hon byggir á heilt skeivar fyrirteyting, arbeiðsloysinum viðvíkjandi.

Fíggingargrunnurin og donsku leiðslurnar í bank-

unum gjørdur yvirkapasitetin á føroysku flakavirkjunum til tann stóra trupulleikan og førdu fram, at tað bert ráddi um at fáa »styr på overkapaciteten« og soleiðis »fá gang í produktionen igen«. Henda argumentatiónin er so grundleggjandi skeiv, at tað bert kunnu vera lærð fólk og nakrir politikarar, ið pástanda slíkt møn, tí í einum samfelag, har arbeiðsloysi er tann stóri trupulleikin, økir tað bert um arbeiðsloysið at fáa »styr på overkapaciteten«.

Rávøra og søla gloymd

Bankarnir fingur lutvíst styr á yvirkapacitetinum við stovnanini av Føroya Fiskavirking, men teir hava ikki nortið við veruligu trupulleikar okkara, sum eru rávørumangulin og sølan av fiskavörum okkara.

Endamálið við Fiskavirking er at tillaga kapacitetin til verandi rávøru og sølu, ístaðin fyrri at seta alla megi inn á at fáa rávøru og framleiða til kapacitetin. Hetta skuldi verið gjørt, um neyðugt við almennum stuðningi í einari yvirgangstíð fyrri at fáa fólk í arbeiði aftur.

Rávørumangulin kann í løtuni stórt sæð bert avgreiðast við keypi av 3. lands fiski, men hetta keyp kann bert fremjast um hin trupulleikin, nevniliga sølan av fiskavörum, er loystur, tí um eingin er, ið vil keypa fiskavörur okkara, kunnu vit hvørki keypa rávøru ella framleiða lidnu vörur.

– Kostnaðarstøðið á

landi?

– Eftir mínum tykki er tað ikki kostnaðarstøðið, sum í dag er tann størsti trupulleikin.

– Meirgóðska fiskavørunar?

– Vit hava orku og maskinur á landi at meirvirgera fiskin, men tað er nyttuleyst at gera, um eingin vil gjalda okkum fyrri meirvirðisina. Loysnin við Fiskavirking, sum ikki fokuserar upp á teir veruligu trupulleikarnar, er so skeiv fyrri samfelagið, at hon týðuliga prógvar, at teir, ið varða av henni, ikki hava skil ella vilja at hjálpa upp á arbeiðsloysið, tí við at minka um kapacitetin minkar kappingin og arbeiðsloysið veksur.

– Men var skuldin í virkjunum ikki so stór, at okkurt mátti gerast og var onnur loysn enn Fiskavirking?

– Skuldin hjá virkjunum var stór og átti at minkast, um tað kundi verið gjørt einsæris, antin við avtøku ella við tvingisilssølum sum t.d. í Klaksvík og Hvalba.

– Høvdu vit ikki tá komið í somu støðu um eitt ella tvey ár?

– Nei, ikki uttan bankarnir høvdu gjørt tað, tí tað eru teir, ið hava rakstrarfíggingina og skuldu játta figging til nýløgur og rakstur, soleiðis at skuldin í virkjunum vildi ikki verið økt, aftan á saneringina uttan so, at bankarnir høvdu loyvt tí.

Nakkað annað er, at virkini ikki høvdu havt tað stóra yvirskotið, men tað hevði ikki havt tann stóra týðningin, bert skuldarsaneringin var nóg stór.

Skipini alt ov dýr

– Bankarnir og Fíggingargrunnurin hava sagt, at nú verða fiskiskipini skuldarsanerað hvørt sær. Sært tú ikki hetta sum eitt stig fram-á...

– Verður skuldin í skipunum niðurskrivað, soleiðis at núverandi rakstur kann bera hana, vil tað gera, at nøkur skip í ávísan mun vera før fyrri at veiða onnur fiskasløg enn tey traditiónellu, serstakliga um ein ella onnur kvotaskipan verður sett í verk, men eg vænti ikki, at bankarnir fara at niðurskriva skuldina so tað munar, tí núverandi politikkur teirra bendir á heilt aðrar ætlanir, nevniliga at royna at fáa núverandi og komandi eigarar at gjalda ein órealistisk høgan prís fyrri skipini og við kravi um ein stóran eginkapital, sum í veruleikanum er mistur beinanvegin í keypinum, tí rakstur in av skipinum megnar ikki at gjalda frestandi skuldina.

At hesin pástandur ikki er tikið úr leysari luft, skal eg prógva við 2 veruligum hending.

Fyri góðum ári síðani keypti ein maður nøkur skip, ið annar bankin hevði keypt á tvingisilssølu. Keypsprísurin var høgur, men maðurin – kendur skilamaður – spenti seg tað hann megnaði privat fyrri at fáa skipini og tað eydnaðist. Skipini gjørdur síðani ein misneyðnaðan tús og bankin vildi ikki figgja tey ein nýggjan tús uttan so, at eigarin kom við nýggjum egin-

